

СІДАК О.О.

(Харківський нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна)

**ПОЛІТИЧНА ОБРАЗА ЯК ТАКТИКА МОВЛЕННЕВОЇ СТРАТЕГІЇ
РУЙНАЦІЇ ІМІДЖУ ПОЛІТИКА
(НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ПУБЛІЦИСТИЧНОГО
ДИСКУРСУ)**

The article presents a method of analysis of the speech strategy of ruining the image of a politician on the material of the English publicist discourse. The strategy of ruining the image of a politician is embodied in tactics of discrediting, disqualification and discrimination which specify the strategy on the basis of different communicative intentions and realise it in an explicit or implicit way.

Key words: *speech strategy of ruining the image of a politician, tactics of discrediting, disqualification and discrimination, explicit and implicit realisation.*

Метою статті є встановлення основних мовних та мовленнєвих засобів реалізації тактики політичної образи в рамках дискурсивної стратегії руйнації іміджу політика у сучасному англомовному політичному дискурсі.

Конкретні **завдання**, вирішувані у роботі, охоплюють: уточнення поняття іміджу на основі дефініційного аналізу лексеми *image*, а також понять мовленнєвої стратегії та тактики та розмежування експліцитних й імпліцитних засобів їх реалізації.

Об'єктом дослідження є тактика політичної образи як вияв стратегії руйнації іміджу політика, а **предметом** – експліцитні та імпліцитні засоби реалізації цієї тактики у контексті сучасного англомовного публіцистичного дискурсу.

Актуальність дослідження зумовлена значущістю його об'єкта, а також застосуванням когнітивно-дискурсивних методик аналізу, що спираються на підґрунтя пріоритетної антропоцентричної парадигми сучасного мовознавства.

Незважаючи на перспективність вивчення засобів мовного та мовленнєвого втілення тактики політичної образи, вона ще не була об'єктом комплексного лінгвістичного дослідження у когнітивно-дискурсивному ракурсі, що визначає **новизну** роботи.

За результатами проведеного нами дефініційного аналізу лексеми *image* [Сідак 2009] когнітивна структура поняття “імідж” містить такі ознаки: *онтологічну*, що визначає сутність іміджу як відображення об'єкта (переважно антропоцентричного); *уточнюючу онтологічну* – штучність; *гносеологічну* – необов'язковість відповідності відображення об'єкта оригіналу; *репрезентаційну* – можливість вербальної і невербальної репрезентації об'єкта (знакові зовнішність, стиль одягу; знакові дії, як то демонстрація благодійності або військової звитяги) за більшої значущості останньої; *аксіологічну* – переважно позитивна оцінка репрезентації як такої, що створюється інтенціонально для досягнення певної мети; можливість негативної оцінки, що існує незалежно від інтенції об'єкта відображення.

Встановлені ознаки поняття “імідж” дозволяють визначити його як позитивний штучний образ публічної особи, інтенціонально створюваний за допомогою вербальних і невербальних засобів. Цілком природно, що лінгвісти зосереджуються саме на його вербальній репрезентації.

Наявність такої ознаки іміджу, як “штучність” передбачає можливість створення не лише позитивного, але й негативного іміджу або руйнації іміджу позитивного.

У рамках когнітивно-дискурсивного підходу ключовим інструментом аналізу механізмів руйнування іміджу публічної особи в англomовному політичному дискурсі є поняття *дискурсивної стратегії*.

Услід за І.Є. Фроловою дискурсивну стратегію тлумачимо як *комунікативний намір* мовця, сформований на підставі використання суспільного досвіду для власних індивідуальних потреб і бажань, і, водночас, його *мовну об'єктивацію*. *Комунікативно-соціальна природа* дискурсивної стратегії проявляється в здатності матеріалізованого комунікативного наміру організувати соціальну діяльність суб'єктів спілкування через його співвіднесення із стандартними нормативно-ціннісними суспільними уявленнями представників певної лінгвокультури [Фролова 2009, с. 85].

Стратегія руйнації іміджу політика відноситься до конфронтаційних і втілюється у низці *тактик*, кожна з яких реалізує комунікативний намір, гіпонімічно пов'язаний з комунікативним наміром глобальної стратегії конфронтації. Найбільшої шкоди іміджу завдає *тактика політичної образи* (*political insult*), яка поєднує комунікативні наміри *дискримінації* (принижує гідність політика, завдає йому моральних збитків), *дискваліфікації* (звинувачує у відсутності необхідних ділових та моральних якостей) й *дискредитації* (руйнує репутацію) [Бублик 2006], втілювані однойменними різновидами тактики політичної образи.

Тактика політичної образи має довгу історію в західних англomовних соціумах. Одними з перших до неї вдалися Бенджамін Франклін, який ще в 1790х роках 18 століття назвав Джона Адамса *a ruffian deserving of the curses of mankind* (<http://online.wsj.com/article>) – (букв. *негідник, що заслуговує на прокляття людства*) та Джейм Каллендер, який схарактеризував другого Президента США таким чином: *hideous hermaphroditical character which has neither the force and firmness of a man, nor the gentleness and sensibility of a woman* (<http://online.wsj.com/article>) – (букв. *огидний гермафродитний персонаж, що не має ні сили та твердості чоловіка, ні ніжності та чуттєвості жінки*).

У наведених випадках політична образа має експліцитний характер. Експліцитна образа, як правило, втілюється негативно забарвленими субстантивними мовними виразами (словами, як *ruffian* або словосполученнями, як *hideous hermaphroditical character*), денотати яких у контексті дискурсу можуть отримувати додаткові негативні характеристики за допомогою означень, виражених атрибутами різного ступеня синтаксичної складності.

До експліцитної образи вдаються і сучасні політики. Так, наприклад, американський політик Гаррі Рейд охарактеризував Джорджа Буша як невдачу: *I think this guy is a loser* (<http://online.wsj.com/article>); одна з активісток виборчої кампанії Барака Обама назвала Хілларі Клінтон монстром: *You just look at her and think, 'Ergh'* (<http://online.wsj.com/article>); а сам Обама відізвався про свого опонента, Сару Пелін, як напوماджене поросся: *a lipstick-wearing pig* (<http://www.telegraph.co.uk>); британський політик Роберт Магейб уподібнив Гордона Брауна малесенькій плямі на карті світу: *Gordon Brown is a little tiny dot on this world* (<http://www.timesonline.co.uk>).

Експліцитна політична образа є втіленням, насамперед, тактики дискримінації, оскільки принижує гідність політиків, що стають об'єктами вербальної агресії, й завдає їм моральних збитків. Як правило, така тактика набуває негативної оцінки в обох конфронтаційних політичних таборах і політики, що вдаються до експліцитної образи, стають об'єктами жорсткої критики навіть з боку представників власної політичної сили. Експліцитна образа бумерангом негативно позначається на іміджеві політиків, які до неї вдаються. Так, Барак Обама відмовився від послуг активістки, що образила Хілларі Клінтон і усіяко заперечував свою причетність до образи Сарі Пелін, наполягаючи, що його слова невірно інтерпретували, коли з цього приводу здійснювався скандал.

Яскравим прикладом втілення тактики експліцитної політичної образи є вербальна атака на американського політичного діяча Сару Пелін з боку політичного оглядача Морін Дауд: *Here is what Maureen Dowd did (I won't reprint her whole column, just the names and adjectives she used on Sarah): Caribou Barbie, nutty puppy, exquisite battiness, erratic, egoistic, narcissistic personality disorder, grandiosity, need for admiration, lack of empathy, loopy, solipsistic meltdown, strange, incoherent, breathless, prickly, thin skinned, reckless, crazy like a fox, crazy, girlish burbling. You don't need any other words from Dowd's column to understand it, because the entirety of it was this ad hominem attack. Such is the state of journalism post-liberal takeover. Reason is dead and yellow journalism soars. Dowd no longer even tries her hand at political analysis with intellect. She has gone from Pulitzer Prize, to [plagiarism](#) to name-calling* (New York Times, 13 Jul 2009).

Більша частина наведених негативно оцінних номінацій кваліфікує референта як таку, що не сповна розуму. Для цього вживаються як прикметники негативної інтелектуальної (*loopy, crazy* – божевільна; *incoherent* – безглузда) та нормативної оцінок (*strange* – дивна), так і порівняння (*crazy like a fox* – божевільна як лисиця, де *fox* постає як еталон божевільності), метафора (*nutty puppy* – божевільне цуценя) і навіть оксиморон (*exquisite battiness* – витончена дурість). Субстантивне словосполучення *narcissistic personality disorder* (самозакоханість як психічне відхилення) позначає не що інше, як психіатричний діагноз. Негативні прикметники етичної оцінки приписують референту такі небажані поведінкові якості, як неврівноваженість (*erratic*), егоїзм (*egoistic*), екзальтованість (*breathless*), дратівливість (*prickly*), безвідповідальність (*reckless*). Субстантивне метафоризоване словосполучення

Caribou Barbie уподібнює референта Барбі як еталону привабливості й, водночас, інтелектуальної незрілості. Інші субстантивні однослівні номінації та словосполучення називають різноманітні негативні поведінкові якості, що пов'язуються автором з референтом – помпезність (*grandiosity*), потребу в поклонінні (*need for admiration*), нестачу співчуття (*lack of empathy*) або надають негативну оцінку телеологічному потенціалу референта, як *solipsistic meltdown* (безнадійна невдаха) або її ораторським здібностям, як *girlish burbling* (дівоче базікання).

Перелік таких негативних поведінкових характеристик, як неврівноваженість, егоїзм, екзальтованість, дратівливість, безвідповідальність тощо слугує реалізації тактики дискваліфікації, обвинувачення у психічній неповноцінності – дискримінації, а негативна телеологічна оцінка референта як невдахи – дискредитації.

Така мовна тактика порушує не лише усі максими спілкування, а й правила журналістської етики, й відтак є об'єктом несхвалення з боку колег-журналістів, які звинувачують Морін Дауд у тому, що вона замість інтелектуальної публіцистики опустила до примітивних образ.

Значно більш дієвою є імпліцитна негативна характеристика опонента, що не передбачає прямої образи й часто супроводжується гумористичним ефектом. Одним з перших найбільш вдалих випадків імпліцитної руйнації іміджу опонента вважається широко відоме на заході висловлення британського політика 19 століття Бенджаміна Дізраелі, який пояснив семантичну різницю між лексемами *misfortune* (невдача) та *calamity* (катастрофа), залучивши до ситуації свого опонента, Вільяма Гладстоуна: *Asked to differentiate between the words "misfortune" and "calamity," Disraeli quickly shot back: "If Gladstone fell into the Thames, that would be a misfortune. If someone pulled him out, that would be a calamity"* (<http://www.cbc.ca/news/background>). Так, згідно з Дізраелі, якщо б Гладстоун впав у Темзу, це була б невдача, але якщо б його звідти дістали, це була б катастрофа. Наведене висловлення не містить експліцитної образи, проте успішно реалізує тактику дискваліфікації опонента, оскільки повністю заперечує його будь-яку цінність і необхідність. До того ж, неочікуваність зв'язку між катастрофою та життєдіяльністю Гладстоуна створює гумористичний ефект.

Подібні приклади можна знайти і в сучасному політичному дискурсі. Так, сенатор-демократ з Техасу Енн Річардс таким чином відізвалася про Президента Джорджа Буша: *Poor George, he was born with a silver foot in his mouth* (http://www.wusa9.com/rss/local_article). Це висловлення цікаве тим, що є блендом двох фразеологізмів: *to be born with a silver spoon in one's mouth* (букв. народитися у багатій родині) та *to put one's foot into it* (букв. сказати або зробити щось невірне або безглузде) й відтак створює гумористичний ефект, породжуваний їх неочікуваною трансформацією. Разом з тим, наведене висловлення реалізує тактику дискваліфікації опонента, бо натякає на його низький інтелектуальний рівень, незважаючи на який він таки став Президентом, дякуючи своєму родоводу.

Висловлення американського політика 20 століття Нормана Маклера про Джеральда Форда: *Gerald Ford was **unknown** throughout America. Now he's **unknown** throughout the world* (<http://www.timesonline.co.uk>) є втіленням тактики дискредитації, оскільки посягає на репутацію опонента. Реалізація комунікативного наміру дискредитації відбувається за участі гумористичного ефекту, створюваного неочікуваним вживанням негативного префікса *un* – букв. *Джеральд Форд був невідомим в усій Америці. Тепер він невідомий в усьому світі.*

Іншим прикладом імпліцитної образи є висловлення сенатора Джона МакКейна під час Інтернет-конференції стосовно свого опонента Мітта Ромней: *Maybe I should wait a couple of weeks and see if it changes because it's changed in less than a year from his position before? Maybe his solution will be to get out his small varmint gun and drive those Guatemalans off his lawn?* (<http://blogs.telegraph.co.uk/news>). Це висловлення було розцінено політичним оглядачем Тобі Харнденом як потрійна образа, подібна до ляпасу (*a slap in the face*) укупі з ударами кулаком в око (*poke in the eye*) та коліном в пах (*knee in groin*). Проте, ця політична образа має імпліцитний характер і її зміст можна зрозуміти лише у разі володіння усією інформацією, пов'язаною з цією ситуацією.

Образа-ляпас реалізується риторичним запитанням сенатора стосовно того, чи не варто йому зачекати пару тижнів, доки позиція опонента не зміниться, як вона змінювалася до цього за часовий період менше року (*Maybe I should wait a couple of weeks and see if it changes because it's changed in less than a year from his position before?*). Це запитання імплікує нестабільність політичної позиції опонента й відтак є втіленням тактики дискредитації, оскільки від політика очікується тверда політична позиція по ключовим проблемам. Якщо ж політик не демонструє ідеологічної стабільності, це шкодить його репутації; виборці розуміють, що не можуть на нього покладатися через непередбачуваність.

Образа-підбите око може бути зрозумілою лише у тому випадку, якщо інтерпретатор знає той факт, що свого часу Мітт Ромней вдався до не дуже вдалої самооцінки, яка викликала сміх аудиторії: *I've always been a rodent and rabbit hunter. Small varmints if you will* (<http://blogs.telegraph.co.uk/news>) – (букв. *Я завжди полював на гризунів та зайців. Малих шибеників, якщо завгодно*). Саме до цього факту відсилає закид МакКейна стосовно того, чи не варто його опоненту дістати свою рушницю для полювання на малих шибеників (*Maybe his solution will be to get out his small varmint gun*). Тим самим МакКейн нагадує виборцям невдале висловлення Ромней й у такий спосіб реалізує тактику дискримінації, завдаючи йому моральних збитків.

Нарешті, образу-удар в пах (*and drive those Guatemalans off his lawn* – букв. *І прогнати тих гватемальців зі свого газону*) можна інтерпретувати лише у випадку знання того факту, що Ромней наймав на тимчасову роботу у своєму присадибному господарстві гватемальців, які нелегально перебували у США. Згадування цього факту слугує втіленням тактики дискредитації, оскільки руйнує репутацію опонента.

Таким чином тактика політичної образи, що є виявом стратегії руйнації іміджу публічної особи, специфікується у таких різновидах, як дискредитація, дискваліфікація та дискримінація політичного опонента і реалізується в експліцитний або імпліцитний спосіб. Більшого комунікативного ефекту досягає імпліцитна образа, що супроводжується гумористичним ефектом.

Зроблений аналіз не розкриває усіх можливих мовних та мовленнєвих реалізацій тактики політичної образи, а лише формує принципи її аналізу. Застосування запропонованої методики на більш репрезентативному матеріалі складає *перспективи* подальших досліджень.

Література

Бублик І. Ф. Стратегії й тактики вербальної агресії в парламентському дискурсі ФРН / І. Ф. Бублик // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2006. – № 726. – С. 107-111. Сідак О. О. Когнітивна структура поняття “імідж” / О. О. Сідак // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2009. – № 837. – С. 56-59. Фролова І. Є. Стратегія конфронтації в англomовному дискурсі : [монографія] / Фролова І. Є. – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – 344 с.

ТРЕТЯК Ю.Ю.

(Запорізький нац. ун-т)

ПРО ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ЛЕГІТИМАЦІЇ В ЖАНРІ ФРАНЦУЗЬКОГО ГАЗЕТНО-ЖУРНАЛЬНОГО ІНТЕРВ'Ю

The article specifies the essence of the legitimation strategy, points out the level of its realization in the print interview, treats the legitimation at the level of the interaction “Mass Media-Reader”.

Key words: *strategy, communicative agreement, legitimation, subject of the print interview*

Комунікативно-дискурсивне спрямування сучасної філологічної науки, її зосередження на вивченні суб'єктивної площини мовлення визначають постійне підвищення уваги дослідників до проблем формування дискурсу, його структури та функціонування. Ці нові підходи зумовили значний інтерес до стратегічної природи мовлення, закономірностей мовленнєвої взаємодії, зумовлених специфікою жанру спілкування, оптимізації мовленнєвого впливу. Особливого значення ці питання набувають у контексті медійної комунікації, зокрема в інтерв'ю, що становить єдність особистісного та соціально орієнтованого спілкування. Адже за останні роки ЗМІ трансформувалися у нову структуру, що забезпечує неухильний ріст обсягів вербальної та невербальної інформації, яка здійснює інтенсивний вплив на